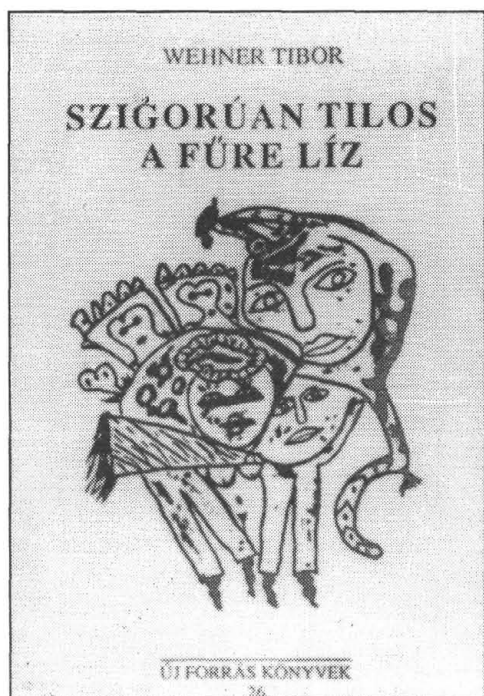

Dűlőnevek gyűjtése – csúcsszinten

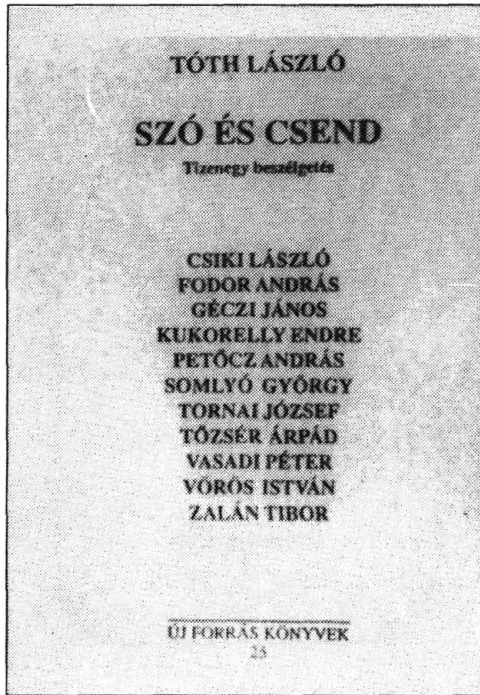
Monostori Imre Az Új Forrás vonzásában c. művéről

A nyelvészetnek, a nyelvtörténetnek, rajtuk keresztül a történelemnek, művelődéstörténetnek, a történelmi földrajznak – és még egy egész véka speciális diszciplinának egyik legmegbecsültebb, legfontosabb forrása, egyik legnélkülözhetetlenebb feldolgozó-gyűjtő műfaja az ún. dűlőnevekkel foglalkozó különböző dolgozatok garmadája. A tevékenységnek, mármint a dűlőnév-gyűjtésnek, feldolgozásnak, az eredmények közreadásának még sincsen szinte semmi becsülete. Gyengébb egyetemisták szokták nyelvészeti szakdolgozatul választani szűkebb pátriájuk dűlőneveinek gyűjtését. Ennél könnyebb munkát keresve se találhatnánk. Ki-ki hazamegy (amúgyis menne, szünetre, szülő- és családlátogatásra, otthonhagyott vőlegény, menyasszony felkeresésére stb.) fatornyos pátriájába és összeszed valamennyi, ott helyben persze közismert, közönségesen használt dűlőnevet, ezeket azután csoportosítja valahogy – és máris kész a szakdolgozat. Szakirodalomigénye a műveletnek szinte semmi, a „mű” csaknem magától, minden idő- és munkaráfordítás nélkül elkészül, beadható. Némileg hasonló a helyzet egy-egy nem klasszikus, igazi történelmi múlttal és aureával nem rendelkező folyóirat történetének feldolgozása esetén. Ha – mondjuk – egy vidéki irodalmi lap szerkesztője, főszerkesztője, a lap régi munkatársa, az elődök barátja és ismerőse, a belső pletykák és információk első kézből tudója csak egy kicsit is nekidurálja magát, szinte pillanatok alatt formás sajtó- illetve folyóirat-történeti monográfiát kerekíthet. A legfontosabb dokumentumok (alapító okirat, munkatársak listája stb.) megtalálhatók íróasztalának fiókjában, a lapszámok, szépen bekötve ott porosodnak dolgozószobája polcain, a sztorit ismeri, amire esetleg nem emlékszik, bármelyik idősebb kollégájától (sokszor akár feleségétől) megkérdezheti, azt is jól tudja, hogyan szokta előadni az eseményeket egy-egy ünnepebb szerkesztőségi ülésen, poharazgatás közben, az egész „történetet” csak egy kicsit kell „pofásítani”, irodalmibbá, történetibbé, szakmaibbá öblösíteni-stilizálni, és kész a számos szempontból hiányt pótló, hiteles és megbízható, a folyóirat iránt érdeklődők minden rendű és rangú képviselőjének átadható, ráadásul helytörténeti, művelődés- és köztörténeti, irodalom- és régiótörténeti szempontból (a sor még hosszan folytatható) megbecsülhetetlenül jelentős munka. Nos, ilyenféle munkát végzett, azazhogy – mint láttuk – semmiféle munkát nem, vagy alig végzett *Monostori Imre*, amikor közreadta *Az Új Forrás vonzásában* című könyvét. E sorok írója ezúttal e munka méltatására kíván vállalkozni.

E méltatás némileg módosítani fogja az előljáróban felvázolt, és egyáltalán nem humorisztikus képet. Mert általában azért a fentiek szerint szoktak alakulni a folyóirattörténetek, azoknak legalábbis van egy ilyen típusuk (eltökintenénk a

példák felsorolásától), ki-ki maga is tucatnyi ilyen munkát ismerhet). Monostori könyve azonban egészen más, és épp ezért érdemes felhívni rá a szakma figyelmét. Mindenekelőtt a könyv (monográfia? dokumentumgyűjtemény? visszaemlékezés? egy főszerkesztő levelesládája? napló? emlékirat? irodalomtörténeti traktátus? kultúrpolitikai esszé? vallomás?...) műfaja és stílusa kíván behatóbb elemzést. A műfaji meghatározás nemcsak bonyolultnak ígérkezik (ld. a fenti kérdőjeles felsorolást, amely korántsem teljes), de egyenesen megoldhatatlannak. Mert persze van Monostori könyvének egy katexogén folyóirat-történeti „vonala”. Annak rendje és módja szerint elmondatik benne, mikor és hogyan, miért és kik által keletkezett Tatabányán – épp harminc éve – a *Forrás* című „antológia”, hogyan alakult azután ez az idők jártával Új Forrássá, antológiából folyóirattá, kik voltak a gazdái, fenntartói, kik szerkesztették, kik dolgoztak bele rendszeresen és kik alkalmilag, hogyan változott-módosult a lap profilja, miként alakult recepciója (no nem hermeneutikailag, hanem amúgy hagyományosan, vagyis kik vették, kik olvasták, miként vélekedtek róla a mértékadó instanciák és a közolvasók) stb. Ez a folyóirat-történeti „vonal” legfeljebb annyiban különbözik a fent kigúnyolt folyóirattörténetektől, hogy sokkal pontosabb, korrektebb, ráadásul sokkal „szárazabb”, szakszerűbb is. Ezt az anyagot nem kellett „pofásítani”, „tupírozni”, sőt a szerzőnek vissza is kellett fognia magát, mivel az igazi csemegéket, a meglepetéseket és az olvasnivalókat nem ez a „fővonal” kínálja, hanem a bele- és ráépülő sok-sok „egyéb”. A folyóirat történetének feldolgozása tulajdonképpen csak váza, kerete és hordozója (mondhatnánk szubsztrátuma) ezeknek az „egyebeknek”. Mik ezek? Igen sokfélék. Mindenekelőtt talán remekbesikerült portrék: az alapító főszerkesztőé, *Payer Istváné*, a lap legjobb, legér-

dekesebb munkatársaié (Sárándi Józseftől Nagy Gáspárig, Pálos Rozitától a felejthetetlen nagyszerűségű Holló Andrásig, Fodor Andrástól Vekerdi Lászlóig, Wehner Tibortól Pörös Gézáig stb., stb., stb.). Ezek a portrék persze nem egy kaptafára készültek, akad köztük szabályos irodalomtörténeti arcképvázlat és szubjektív, szépírói alakrajz, életmű-összefoglalás és lényegkiemelő-lényegláttató profil, a szellemi-alkotói tartást-habituszt felvillantó összegzés és az emberi figurát megjelenítő-evokáló zsánerkép, pályáívet kikerekítő esszéisztikus alakrajz és mozaikkockákból összeálló „árnykép” stb. A folyóiratban és a folyóirat körül mozgó, alkotó, szerkesztő figurák impozáns galériája kiegészül a pártos majd kevésbé pártos főnökök, fenntartók, ál- és igazi cenzorok, támogatók és támadók, lelkesültek és intrikálók portréival. És ez a portrégyűjtemény önmagában is elegendő lenne ahhoz, hogy ne csak fontos ismeretekhez, de exquisit élvezetekhez is juttassa Monostori könyvének olvasóit. De még ennyivel sem éri be a szerző. Kínál, bőségesen dokumentumokat. No, nem az unalmas, közkeletű fajtából valókat. Ezek a dokumentumok (a megyei lap kritikája és az arra való reakció, Sárándi visszaemlékező, Monostorit és irányát vehemensen támadó cikke és vitacikke, a fegyelmi felelősségrevonások írásos lenyomatai, valamint a legfontosabb, legszenzációsabb, az 1984 októberében megjelent Nagy Gáspár-vers és annak hullámverése – idősebbek emlékezhetnek erre a valóban országos méretű visszhangot kiváltott szenzációra és botrányra, hősiességre és következményeire, erre a költői-szerkesztői „csodára”) a portrékhoz hasonlóan, át-meg-átfonják a történetet, együtt szinte már el is takarják, pazar ünnepi ruhává szöve-ékítve a kötetet, amelyből (à la Vörösmarty-versek) már szinte el is tűnt a test, a ruhát hordozó alak. Pedig erre a ruhára még készült sok csat, gomb, ékszer,

lánc, miegyéb. Monostori mestere a szituációjazoknak, az apró, de jellemző tények elbeszélésének, földidézésének, előadásának. Könyvéből életesen lép elénk a bányász- és munkászáros hangulata, „levegője”, miliője, e benne fortyogó indulatok kavargása, az irodalom beléletének lélegzetvétele, a szerkesztőségi munka – a századforduló nagy újdondász íróira emlékeztető – mibenlétének megérzőkítő ábrázolása stb. A Taine-i faculté maitresse és az ugyancsak Taine-i „jellemző kis tények” hihetetlenül gazdag tárháza a Monostori-könyv, amely egyszerre emlékeztet Fodor András halhatatlan naplójának lapjaira, és azokra a kanyargós „százelvesztésekre” amelyek oly nehezen megmondhatóvá teszik, miről is szól hát tulajdonképpen Vekerdi László egy-egy esszéje.

Monostori – tudjuk mindannyian – nemcsak az Új Forrás főszerkesztője, de a tatabányai József Attila Megyei Könyvtár igazgatója is. A folyóirat-történet, kivált ha ilyen csúcsmínőségű, eleve kell hogy érdekelje a könyvtárosi szakmát. „Ezúttal az érdeklődést még felszorozza az is, hogy egy – immáron régóta – országos jelentőségű, az egyetemes magyar irodalom számára is igen sokat jelentő folyóirat egy könyvtár, egy megyei könyvtár bázisán épül és alakul. És persze erről is alapvető dolgok mondatnak el a könyvben, amely tehát számos okból lehet tanulságos a 3K olvasóinak.

*

Monostori Imre könyve szinte egyidőben jelent meg az Új Forrás idei hatodik, júniusi számával. Ez a szám azt az alcímet viseli, hogy „Vekerdi László hetvenöt éves”. Emlékszám, a folyóirat egyik legjellemzőbb, legnagyobb szerzőjének köszöntése, olyanok fejhajtása Vekerdi előtt, akik szintén a lap szerzői törzsgárdájához tartoznak. (Csak mutatóba néhány, önmagáért szóló név: Jókai Anna, Nagy Gáspár, Szállási Árpád, Tüskés Tibor, Pintér Lajos, Monostori Imre.) Ez az emlékszám mintegy megismétli, sajátos fekvésben, a folyóirat történetét. De egyúttal új perspektívákat is nyit. Magát Vekerdit parafrazeálva: mosolyogva behátrál a jövőbe. Ritka élmény a Monostori-könyvet és ezt a folyóiratszámot egyszerre és együtt lapozgatni. (VK)

FOR RAS

1

KOMÁROM MEGYEI ANTOLÓGIA 1969

